

**PROGRAMI CJELOŽIVOTNOG UČENJA NA
UNIVERZITETU U SARAJEVU
(NECIKLIČNO OBRAZOVANJE)**

POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENI FAKULTET

PČELARSTVO

Pčelarstvo: Sačuvajmo našu budućnost

Sarajevo, 30.06.2016. godine

Sadržaj:

1. Pravni osnov
2. Opis programa cjeloživotnog učenja
3. Ciljevi programa
4. Ishodi učenja
5. ECTS bodovi
6. Način provjere znanja
7. Predavači angažovani u realizaciji programa
8. Sadržaj programa
9. Predavači
10. Učesnici
11. Finansijski detalji
12. Evaluacija programa
13. Promocija programa

1. Pravni osnov

Cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih u BiH determinisano je „dvostrukim“ strateškim okvirom: prvim – „vanjskim“, koji predstavljaju potpisani i za BiH obavezujući međunarodni i EU dokumenti i drugi – „unutrašnji“, koji čine razvojni dokumenti različitih društvenih sektora na različitim nivoima vlasti u BiH.

Međunarodni i evropski kontekst cjeloživotnog učenja odnosi se na brojna strateška dokumenta koji prepoznaju međunarodnu i europsku dimenziju obrazovanja i iniciraju dublje reformske procese, dajući globalne smjernice za buduće politike razvoja obrazovanja odraslih u BiH utemeljene na konceptu cjeloživotnog učenja.

Strateški pravci razvoja obrazovanja u Bosni i Hercegovini sa planom implementiranja 2008-2015. preciziraju da „Bosna i Hercegovina teži izgraditi društvo utemeljeno na znanju, istovremeno omogućavajući i razvoj punih potencijala svakog pojedinca.“¹ Politike – smjernice i ključni razvojni ciljevi za obrazovanje odraslih uglavnom su uključeni u postojeće strategije obrazovnog sektora jer posebnih strategija cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih nema ni na jednom nivou vlasti u BiH. U ostalim sektorskim politikama, obrazovanje odraslih tretira se kao ključni instrument za prevazilaženje i rješavanje postojećih problema u tim sektorima.

Zakonodavni okviri obrazovnog sektora u području razvoja obrazovanja odraslih determinisani su obavezama koje je BiH preuzela potpisivanjem međunarodnih ugovora i EU dokumenata. Pored toga navedeni okviri uvjetovani su Ustavom BiH i ustavima entiteta i kantona/županija te Statutom Brčko distrikta BiH, kao okvirima u pogledu osiguranja i zaštite prava na obrazovanje i odgovornosti za kreiranje i provođenje obrazovnih politika.

Na nivou BiH usvojena su četiri okvirna zakona iz oblasti obrazovanja, koji sadrže načelne odredbe o obrazovanju odraslih i Zakon o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje. Obrazovanje odraslih regulisano je postojećim zakonima i podzakonskim aktima i ne postoje posebni zakoni koji primarno regulišu obrazovanje odraslih i cjeloživotno učenje osim u Republici Srpskoj (Zakon o obrazovanju odraslih).

Pored navedenih zakona, određeni aspekti učenja odraslih uređeni su i zakonima u oblasti rada, zapošljavanja i socijalne politike.

Pravni osnov za održavanje programa cjeloživotnog učenja nalazi se u čl. 3. (17) i čl 70. Zakona o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“ br. 42/13)².

¹ „Službeni glasnik BiH“, broj 63/08

²Član 70. (Certifikati)

(1) Visokoškolska ustanova je ovlaštena izdavati certifikate nakon završetka necikličnih vidova obrazovanja, u skladu sa odlukom senata visokoškolske ustanove i sa programima svih oblika edukacije koji se izvode u okviru programa cjeloživotnog učenja.

(2) Edukacija iz stava (1) ovog člana realizira se na visokoškolskoj ustanovi, odnosno organizacionoj jedinici koja je matična za određenu oblast. Edukaciju realizira akademsko osoblje visokoškolske ustanove kao i stručnjaci iz prakse na način i pod uvjetima utvrđenim ovim Zakonom.

(3) Dodijeljena zvanja u okviru programa necikličnog obrazovanja ne mogu predstavljati ekvivalent zvanjima iz člana 68. ovog Zakona, a položeni ispiti i ostvareni bodovi ne mogu predstavljati ekvivalent ispitima odnosno dijelu ispita u okviru ciklusa studija u skladu sa članom 49. ovog Zakona. (4) Certifikati izdati nakon završetka necikličnih vidova obrazovanja služe kao dokaz osposobljenosti kandidata za vršenje odnosno obavljanje određenih poslova i ne predstavljaju ekvivalent diplomi koju izdaje visokoškolska ustanova.

U skladu sa čl. 70. stav. 1. - izdavanje certifikata nakon završetka ovakvog, necikličnog vida obrazovanja, a u skladu sa odlukom senata. Nadalje, prema čl. 4. Okvirnog zakona o visokom obrazovanju Bosne i Hercegovine, visoko obrazovanje se između ostalog zasniva i na konceptu cjeloživotnog učenja. Također, prema čl. 17. (prava i obaveze Univerziteta) tačka r) Statuta Univerziteta u Sarajevu, Univerzitet ima prava i obaveze da osigura uvjete za cjeloživotno obrazovanje.

2. Opis programa cjeloživotnog učenja

Svrha cjeloživotnog obrazovanja i učenja sastoji se u činjenici da je ono potrebno svim naraštajima kako bi odgovorili izazovima na tržištu rada i samim time unaprijedili kvalitetu života. Učenje predstavlja proces u kojem su rezultati i motiviranost pojedinca za učenje u određenom životnom razdoblju uslovljeni znanjem, navikama i iskustvima učenja stečenim u mlađoj životnoj dobi. Cjeloživotno učenje danas postaje vodeći uslov za razvoj obrazovanja.

Cjeloživotno učenje odnosi se na "svaku aktivnost učenja tijekom cijeloga života radi unaprjeđenja znanja, vještina i kompetencija u okviru osobnoga, građanskog, društvenog ili profesionalnog djelovanja pojedinca". Ono obuhvaća učenje u svim životnim razdobljima (od rane mladosti do starosti) i u svim oblicima u kojima se ostvaruje (formalno, neformalno i informalno).

Cjeloživotnim obrazovanjem se nastoji:

- Implementirati savremene trendove cjeloživotnog učenja u skladu s Bolonjskim procesom, Europskim kvalifikacijskim okvirom, Europskom strategijom 2020. godine i potrebama društvene zajednice,
- podignuti razinu obrazovanja opće i posebnih populacija na općem odnosno posebnim planovima u cilju podizanja individualne i društvene svijesti (i bez neophodnoga stjecanja kvalifikacija),
- potpomognuti poboljšanje kvalitete života najšire populacije prilagođavanjem realnom vremenu, podizanjem razine opšte motivacije i mentalnog zdravlja te poboljšanjem socijalne inkluzije,
- približiti rezultate znanstvenoga istraživanja univerzitetskoj zajednici, posebno privredi,
- pridonijeti dinamiziranju tržišta rada brzim prilagodbama (dokvalifikacijama i prekvalifikacijama) i tako povećati zapošljavanje i smanjiti nezaposlenost,
- uvećati i kapitalizirati potencijale Univerziteta u Sarajevu i ostvariti financijska sredstva nužna za njegov razvitak.

Jedno od glavnih ograničenja obrazovne strukture seoskog stanovništva je i vrlo skromna ponuda obrazovanja za odrasle. Posebno se to odnosi na radno aktivne poljoprivrednike, koji moraju biti spremni u svakome trenutku odgovoriti na nove izazove vezane za društveno-privredni razvoj seoskih područja. Odgovoriti na nove izazove znači što prije ovladati sve raznovrsnijim znanjima i vještinama, kako bi poljoprivrednici mogli povećati konkurentnost, prvenstveno svog porodičnog poljoprivrednog gazdinstva, a time i konkurentnost bosansko-

hercegovačke poljoprivrede, posebno u vrijeme izlazaka na zahtjevno europsko tržište. Prepoznavajući potrebe tržišta, Poljoprivredno-prehrambeni fakultet Univerziteta u Sarajevu nastoji ponuditi jedan program cjeloživotnog učenja koji bi ispunio sve prethodno navedene kriterije.

Predloženi program cjeloživotnog učenja kreiran je u sklopu TEMPUS projekta 544595-TEMPUS-1-2013-1HR-TEMPUS-JPHES “Lifelong learning for sustainable agriculture in Alps-Danube-Adriatic region (LifeADA) ”.

Projekat LifeADA pokrenut je 2012. godine, od strane Agronomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu sa učešćem deset (10) partnerskih Institucija iz Hrvatske, Crne Gore, Bosne i Hercegovine, Njemačke, Austrije, Slovenije, Albanije i Kosova.

Glavni cilj projekta je modernizacija i harmonizacija visokog obrazovanja preko razvoja sistema cjeloživotnog učenja iz oblasti održive poljoprivrede u zemljama koje nisu članice Evropske Unije, a pripadaju Alpe-Dunav-Jadran regiji, kao i jačanje saradnje pomenutih zemalja sa projektnim partnerima iz EU. U sklopu navedenog, cjeloživotno učenje ili LLL (Lifelong learning) sistem se promovira kao sredstvo za konstantnu modernizaciju visokog obrazovanja.

Od specifičnih ciljeva projekta izdvajaju se:

- Razvoj strategije za cjeloživotno učenje u oblasti održive poljoprivrede među partnerskim institucijama sa ciljem pokretanja i razvoja različitih modela cjeloživotnog učenja;
- Uspostavljanje pilot aktivnosti cjeloživotnog učenja na partnerskim institucijama,
- Razvoj adekvatnog savjetodavnog servisa.

Tokom implementacije projekta provedena je analiza trenutačnog stanja cjeloživotnog učenja i potencijalnih pravaca razvoja na svim partnerskim institucijama. Prepoznavajući potrebu u segmentu pčelarstva, Poljoprivredno-prehrambeni fakultet Univerziteta u Sarajevu pokrenuo je inicijativu kreiranja specifičnog pilot projekta, dvosedmičnog kursa pčelarstva i uspostavljanja eksperimentalno-uzgojnog pčelinjaka na fakultetskom poljoprivrednom dobru (Butmir, Ildiža).

Navedeni program/kurs planiran je za implementaciju u septembru 2016. godine. Projektom je predviđeno učešće studenata sa svih partnerskih institucija, te je potrebno njegovo izvođenje na engleskom jeziku. Budući da je svakom partneru data mogućnost uključivanja dodatnih polaznika na program/kurs, ciljna grupa za “Beekeeping” će biti proširena na mlade pčelare (starosna dob do 35 godina).

3. Ciljevi programa

Svrha programa je da se polaznici podstaknu na unapređenje ekonomskih kompetencija i postizanja boljeg položaja u lancu vrijednosti pčelinjih proizvoda kroz:

- upoznavanje sa osnovnom terminologijom i pojmovima u pčelarstvu, kao i osnovama sistematike, morfologije, biologije i uloge pčele u ekosistemu;

- sticanje praktičnih znanja o tehnologiji pčelarenja (gajenja pčela) radi ostvarivanja visokih prinosa meda i drugih pčelinjih proizvoda,
- primjenjivanje tehnologija savremenog pčelarenja i maksimalnog iskorištenja pčelinje paše i potrebnih mjera za suzbijanje bolesti pčelinjeg legla i odraslih pčela;
- razvoj poduzetništva i ekonomskih kompetencija polaznika za nastup na tržištu pčelarskih proizvoda;
- unapređenje odnosa između pčelara i drugih poljoprivrednih grana (voćarstvo, ratarstvo...) koje mogu povećati prinose i jednih i drugih; osposobljavanje za razvoj novih proizvoda na bazi meda.

4. Ishodi učenja

Nakon uspješno završenog modula polaznici će biti sposobni da:

1. polaznik samostalno upravlja manjim brojem pčelinjih društava (košnica)
 - a. prepoznaje anatomiju, fiziologiju i razvoj pčelinjih zajednica;
 - b. aktivno koristi moderne tehnike pčelarenja.
2. demonstrira sposobnosti za samostalan nastup na tržištu pčelinjih proizvoda
 - a. razumije ekonomsko okruženje pčelinjih proizvoda;
 - b. kreira biznis plan za mali broj pčelinjih društava, izračunava cijenu koštanja pčelinjih proizvoda, priprema svoje proizvode za tržište.
3. koristi osnovne tehnologije proizvodnje, pakovanja, skladištenja, transporta pčelinjih proizvoda
 - a. analizira i interpretira rezultate osnovnih fizičko-hemijskih analiza meda;
 - b. priprema i dizajnira ambalažu proizvoda na bazi meda (u skladu sa pravilnik);
 - c. demonstrira sposobnosti diversifikacije proizvoda na bazi meda;
4. prepoznaje važnost međusobne saradnje sa drugim poljoprivrednim granama
 - a. objasniti međusobni odnos sa drugim poljoprivrednim proizvodnjama (voćarska, ratarska...) i implikacije na pčelarsku proizvodnju;
 - b. definiše adekvatne načine kako da zaštiti svoju proizvodnju.

5. ECTS bodovi

Na nivou predloženog programa dodjeljuje se 6 ECTS bodova, 60 kontakt sati u toku nastave i 90 sati samostalnog rada polaznika. U narednoj tabeli dat je pregled raspodjele ECTS bodova prema načinu sudjelovanja polaznika u realizaciji programa:

		ECTS	Sati
Način sudjelovanja polaznika u realizaciji programa (udio u ECTS bodovima za svaku aktivnost tako da ukupni broj ECTS bodova odgovara bodovnoj vrijednosti predmeta)	Pohađanje teoretske nastave	1	25
	Praktični rad	1	25
	Projekat (samostalni rad)	1	25
	Učenje i priprema ispita (samostalni rad)	3	75
Ukupno			150

6. Način provjere znanja

Od polaznika se očekuje da će u toku predavanja i praktičnog rada biti u stanju izraditi novi proizvod na bazi meda koji će biti popraćen sa osmišljenim nastupom na tržištu, potrebnim pčelarskim znanjima za uspješno upravljanje malim brojem pčelarskih zajednica u simbiotskim odnosima sa drugim poljoprivrednim proizvodnjama.

Samostalni zadatak koji je odabran za provjeru znanja, u velikoj mjeri prati praktične aktivnosti implementirane tokom predavanja, tako da poravnavanje postoji i između vrednovanja i učenja/poučavanja. Aktivnosti kojim se realizuje plan i program, način vrednovanja znanja i ishodi učenja su usklađeni.

Pored praktičnog dijela, polaznici će imati i obaveznu završnu pismenu provjeru znanja. Navedeno će podrazumijevati testiranje stečenih teoretskih znanja iz relevantnih oblasti koje su obuhvaćene programom kursa „Pčelarstvo“. Testiranje stečenih znanja će biti u formi pismenog ocjenjivanja, gdje će se primjenjivati zadaci objektivnog ispitivanja (zadaci dopunjavanja, zadaci višestrukog dopunjavanja, zadaci tačno–pogrešno, zadatak s dva kriterija izbora, zadaci višestrukog izbora i zadaci povezivanja).

7. Predavači angažovani u realizaciji programa

U cilju realizacije planom predviđenih teoretskih predavanja i praktičnog dijela nastave predviđeno je angažovanje akademskog osoblja, naučnih radnika i saradnika, odnosno zaposlenika Univerziteta u Sarajevu, kao i priznatih stručnjaka iz prakse.

Broj predavača koji su angažovani za implementaciju prvog kursa-modula-predmeta „Beekeeping: Preserving our future“ će u budućnosti biti smanjen, ali će većina predavača biti i dalje angažovana u cilju realizacije redovnog kursa Pčelarstva.

Tokom prve implementacije programa cjeloživotnog obrazovanja Pčelarstva „Beekeeping: Preserving our future“ koja je finansirana od strane Tempus projekta 544595-TEMPUS-1-2013-1-HR-TEMPUS-JPHES LifeADA predviđeno je da budu angažovani sljedeći učesnici:

R. br.	Ime i prezime
1.	Prof. dr Nedžad Karić
2.	Prof. dr Mirsad Kurtović
3.	Prof. dr Milenko Blesić
4.	Prof. dr Fuad Gaši
5.	Prof. dr Drena Gadžo
6.	Prof. dr Mirha Đikić
7.	Prof. dr Nermina Spaho
8.	Prof. dr Aleksandra Nikolić
9.	Prof. dr Sanja Oručević-Žuljević
10.	Doc. dr Jasmina Tahmaz
11.	Doc. dr Josip Jurković
12.	Mr Lejla Spiljak
13.	Mr Sabrija Čadro
14.	Mr Almir Toroman
15.	Mr Lejla Čengić
16.	Mr Sanel Haseljić

17.	Mr Tarik Dizdarević
18.	Mr Teofil Gavrić
19.	Arnela Okić, MSc
20.	Mirza Uzunović, MSc
21.	Jasmin Grahić, MSc
22.	Pčelar praktičar – predavač (SUPKS - SAVEZA UDRUŽENJA PČELARA KANTONA SARAJEVO)

8. Sadržaj programa

Tokom prve implementacije kursa Pčelarstva „Beekeeping: Preserving our future“ koja je finansirana od strane Tempus projekta 544595-TEMPUS-1-2013-1-HR-TEMPUS-JPHES LifeADA predviđen je **sljedeći sadržaj**. Isti će se primjenjivati i u kasnijem redovnom provođenju kursa-modula-predmeta, po isteku realizacije pomenutog projekta.

Dan	Naziv teme	Predavač
Dan 1	Pčele i životna sredina; Saradnja voćara sa pčelarima Međuzavisnost pčela i biljaka	Prof. dr Mirsad Kurtović Prof. dr Fuad Gaši
	Biologija medonosnih pčela	Mr Sanel Haseljić Arnela Okić, MSc
	Vrste pčelinjaka	Mr Lejla Spiljak
	Pčelarski alati I oprema	Mirza Uzunović, MSc
Dan 2	Razvojni stadijumi	Prof. dr Nedžad Karić Mr Sanel Haseljić
	Podjela rada u pčelinjem društvu	Prof. dr Nedžad Karić Mr Sanel Haseljić
	Praktični rad na pčelinjaku	Pčelar praktičar – predavač (SUPKS)
	Praktični rad na pčelinjaku Radovi po mjesecima	Pčelar praktičar – predavač (SUPKS)
Dan 3	Praktični rad na pčelinjaku Proizvodnja proizvoda na bazi meda	Pčelar praktičar – predavač (SUPKS)
	Medonosno bilje	Mr Teofil Gavrić Jasmin Grahić, MSc
	Organska proizvodnja medonosnog bilja	Prof. dr Drena Gadžo Prof. dr Mirha Đikić
Dan 4	Tehnologija proizvodnje pčelinjih proizvoda	Mr Lejla Spiljak Mirza Uzunović, MSc
	Parametri kvaliteta pčelinjih proizvoda	Doc. dr Josip Jurković Mr Lejla Čengić
	Praktičan rad – Tehnologija proizvodnje pčelinjih proizvoda	Mr Lejla Spiljak Mirza Uzunović, MSc
Dan 5	Pakovanje i dizajn	Prof. dr Nermina Spaho Mr Lejla Spiljak
	Diversifikacija proizvoda na bazi meda	Prof. dr Nermina Spaho
	Diversifikacija proizvoda na bazi meda	Prof. dr Sanja Oručević-Žuljević Doc. dr Jasmina Tahmaz Mr Tarik Dizdarević
Dan 6	Ekonomika pčelarske proizvodnje	Prof. dr Aleksandra Nikolić Mirza Uzunović, MSc
	Tržište i marketing u pčelarstvu	Prof. dr Aleksandra Nikolić Mirza Uzunović, MSc
Dan 7	Zakonodavstvo u pčelarstvu	Prof. dr Milenko Blesić
	Urbano pčelarstvo	Mr Sabrija Čadro Mr Lejla Spiljak
	Genetičke razlike u ponašanju medonosnih pčela	Prof. dr Fuad Gaši
Dan 8	Pčelinje bolesti, terapija i preventiva	Prof. dr Nedžad Karić
	Dobra pčelarska praksa HACCP u pčelarstvu	Mr Almir Toroman Mr Lejla Spiljak
	Organsko pčelarstvo	Mirza Uzunović, MSc

Dan 9	Posljednje aktivnosti na razvoju vlastitog proizvoda uz prezentaciju ideja i diskusiju sa učesnicima	Svi predavači
	Test	Svi predavači
Dan 10	Ekскурzija (Posjeta pčelinjaku i punionici meda)	Svi predavači

9. Učesnici programa cjeloživotnog učenja

Učesnici programa koji se mogu prijaviti na program cjeloživotnog obrazovanja ne moraju imati prethodno znanje iz oblasti pčelarstva. Ciljne grupe su prvenstveno pčelari (mlađi pčelari početnici, pčelari koji žele unaprijediti proizvodnju putem diversifikacije), alumni, ali i osobe koje žele steći nova znanja iz pomenute oblasti. Odnosno, na program se mogu prijaviti:

- zainteresirani za stjecanje profesije u starijoj dobi,
- zainteresirani za stjecanje novih znanja unutar profesije,
- zainteresirani za stjecanje druge profesije,
- zainteresirani za priznanje prethodno stečenih znanja i iskustava,
- zainteresirani za lično unaprjeđenje i
- svi ostali bez obzira na dob.

10. Finansijski detalji

Prva implementacija modula škole Pčelarstva „Beekeeping: Preserving our future“ finansirana je od strane TEMPUS projekta 544595-TEMPUS-1-2013-1-HR-TEMPUS-JPHES LifeADA periodu od 04.09. do 23.09.2016. godine.

Predviđeno je da u narednom periodu učesnici sami finansiraju pohađanje kursa/modula Pčelarstva ili da dio ili cjelokupan iznos bude finansiran od strane sponzora, partnera ili donatora. Cijena će biti prilagođena u zavisnosti od broja polaznika i izvora finansiranja. Cijena pohađanja kursa/modula Pčelarstva je 800,00 KM (+PDV) po osobi.

Program se izvodi pod uslovom da se prijavi minimalno 10 polaznika. Optimalan broj polaznika je 15, te će se u slučaju prijave više polaznika nastava organizirati u dvije paralelne skupine. Ukoliko se na jednom konkursu prijavi manje od 10 polaznika, pristupit će se novom konkursu dok se ne stvore minimalni uslovi za realizaciju programa. Konkurs za prijavu učesnika će se raspisivati dva puta godišnje.

11. Evaluacija uspješnosti programa

Evaluacija uspješnosti programa provoditi će se na tri nivoa. Kao prvo će se izvršiti sama provjera znanja polaznika kursa, koja predstavlja poseban indikator njegove uspješnosti, kao i stručnosti i sposobnosti predavača da prenesu znanje. Sa druge strane će se kvalitet kursa evaluirati putem anketiranja polaznika na samom kraju istog. Evaluacija će se provoditi interno, za šta će biti zaduženi stručnjaci iz date oblasti. U sklopu projekta LifeADA adekvatni evaluacijski obrasci su kreirani te će isti poslužiti u narednom periodu. Evaluaciju na trećem

nivou će vršiti Nastavno-naučno vijeće Poljoprivredno-prehrambenog fakulteta u sklopu redovnih evaluacija studijskih programa Fakulteta.

12. Promocija programa

U svrhu bolje promocije programa iskoristi će se sve društvene mreže, marketinške agencije, pisani, printani, audio i vizualni mediji.

U sklopu projekta dizajniran je jedinstveni logo i isti će biti prisutan na svom promotivnom materijalu (bilježnice, olovke, poster, plakati...). Logo programa podrazumijeva ilustrativni prikaz rukopisa u medu sa oslikanim pčelama. Zbog međunarodnog karaktera projekta LifeADA, u sklopu kojeg je kreiran program kursa/modula škole Pčelarstva, navedeni logotip je na engleskom, ali će kasnije biti dostupna verzija istog na jezicima naroda BiH. Izgled loga dat je u prilogu 1.

Zbog specifičnosti modula kao i samog značaja pčelarstva značajan segment promocije čine sama pčelarska udruženja, sa kojima je ostvarena saradnja i koji će biti uključeni u praktični dio modula.

Polaznicama kursa će biti uručeni certifikati/diplome o uspješnom završetku istog, te će isto biti ispraćeno na adekvatan način i medijski popraćeno za prvu generaciju polaznika. Sadržaj i izgled certifikata će biti usklađen sa pravilima koji su propisani od strane Univerziteta u Sarajevu.

PRILOG 1: Izgled logotipa Programa ljetne škole

preserving our future